

1

Ліс спорожнів. Насилу зустрінеш когось, хіба що жуків. І нічого їм не стається: гудуть і дзижчать, як і колись. Летять надудлитися крові чи вкусити, чи просто бездумно залізти тобі на ногу, якщо ти вже їм трапився; лазять туди-сюди, доки не струсиш або не приб'єш. Їхній світ такий самий, як і раніше, але так буде не завжди. Настане час жуків! Я до цього, звісно, не доживу — ніхто не доживе. Але одного разу цей час настане — я в цьому впевнений.

Та й не виходжу я більше так часто, деś раз на тиждень вибираюся нагору, йду до джерела та приношу нам води. Ми вмиваємося, і мені приємно проводити рукою по розпашілому тілу. Води потрібно багато, доводиться кілька разів ходити до джерела; але я дуже рідко зустрічаю когось на шляху, з ким можна перекинутися словом. Найчастіше — ані душі, кілька разів мені стрічались коза або ж дикий кабан. Такими боязкими стали, лякаються навіть мого запаху. Коли я шепчу до них, вони завмирають на місці й тупо витріщаються на мене, але ближче не підходять. Придивляються, немов до чуда світу — людина, яка розуміє зміїну мову! Це наганяє на них ще більший страх, вони із задоволенням би чкурнули в хаші, до болю в ногах, і втекли б від цього незрозумілого виро́дка якнайдалі, але не можна. Слова не пускають. Шепчу далі, уже сильніше, строго наказуючи, примушую їм підійти. У відчаї ці падлюки скавулять і волочаться супроти власної волі в мій бік. Я б змиловився над ними та відпустив, але навіщо? Якась дивна злість сидить у мені до тих нових мешканців, які

не знають давніх звичаїв і хіба що вибрикують лісом, ніби він споконвіку належав лише їм для забави. А тому шепчу втретє, і цього разу мої слова глевкі, як трясовина, з якої неможливо вибратись. Отупілі тварини летять до мене, мовби з лука, тоді як їхнє нутро вибухає від напруги, яку більше неможливо стерпіти. Їх розриває, наче завузькі штани, і на траву витікають кишки. Гидко на це дивитися, і я не радію своєму вчинку, але не можу не випробувати свою силу. Моеї вини немає в тому, що ці падлюки забули зміїну мову, якої їх колись навчили мої предки.

Одного разу сталося інакше. Я якраз ішов від джерела, несучи баклагу з водою на плечі, аж раптом угледів перед собою величезного лося. Одразу ж пошептав легенько, наперед відчуваючи зневагу до його майбутньої безладної метушні. Проте лось не злякався, несподівано для себе почувши давно забуті накази з вуст людського дитяти. Схиливши голову, хутко прийшов до мене, опустився на коліна й покірно оголив шию, як і колись, коли ми саме в такий спосіб, зазиваючи лося до себе на смерть, діставали собі поживок. Як часто я ще маленьким хлопчиком спостерігав за мамою, яка саме так робила нам запаси на зиму! З великої лосиної зграї вона обирала найбільшу лосицю, кликала її до себе і з легкістю перерізала підкореній зміїною мовою тварині горло. Дорослої лосиці нам вистачало на цілу зиму. Тож якщо порівняти з таким простим добуванням їжі, недоумкувате полювання селян, коли за одним лосем ганялися кілька годин, бездумно випускаючи чимало стріл у хащі й частенько вертаючи додому розчаровані та з порожніми руками, нам видавалося дуже смішним. Потрібно було всього кілька слів, аби підкорити лося! Як і зараз. Великий і сильний звір лежав біля моїх ніг і чекав удару. Я міг убити його одним рухом. Але я цього не зробив.

Натомість зняв із плеча баклагу й запропонував йому напитися. Він сумирно хлебтав. Це був старий сохатий, мав бути досить старим, бо як інакше він би пам'ятав, як має поводитись лось, коли його кличе людина? Він би смикався й метався, тримався хоч би й зубами за крону дерев, а коли б сила прадавнього слова позвала його до мене, то прийшов би, виставившись

посміховиськом, а зараз наблизився, як король. Це нічого, що він прийшов на забій. Це теж потрібно вміти. Чи є в цьому щось принизливе, коли ти підкоряєшся прадавнім законам і звичаям? Я вважаю, що ні. Я не вбив жодного лося заради розваги — про яку розвагу взагалі йдеться? Нам потрібно було щось їсти, а харчі ми добували за допомогою слова, і це слово було відоме також лосям — вони його слухалися. Ганебно його забути, як забули молоді дикі кабани й кози, які, почувши слово, лопаються, як сечовий міхур. Або селяни, яких ходило чи не десятеро на одного лося. Глупота принизлива, а не мудрість.

Я напоїв цього лося й погладив по голові, а він потерся мордою об мій каптан. Старий світ іще не зник остаточно. Так довго, допоки живу я і живе цей старий сохатий, так довго пам'ятатимуть і знатимуть у цьому бору зміїну мову.

Відпустив я його. Нехай у нього буде довге життя. І довга пам'ять.

Насправді я хотів розпочати свою історію похороном Манівальда. Мені тоді було шість. Манівальда на власні очі я раніше ніколи не бачив, бо він жив не в лісі, а на березі моря. Я насправді не знаю, чому дядько Воотеле вирішив узяти мене на похорон. Більше дітей там не було. Навіть мого товариша Пяртеля і Гііє. Власне, Гііє уже точно народилася того року — вона була всього на рік молодша за мене. Чому Тамбет і Малл не взяли її із собою? Ця подія припала їм до душі. Ні, не в тому сенсі, що вони щось мали проти Манівальда й раділи його смерті. Зовсім ні. Тамбет дуже поважав Манівальда; пам'ятаю, як він сказав біля стосу з дровами, що таких чоловіків більше не родиться. І він мав рацію — не родиться. Насправді чоловіків не родилося зовсім. Я був останнім, за кілька місяців до мене на світ прийшов Пяртель, а за рік у Тамбета й Малл народилася Гііє. Але вона була дівчинкою. Опісля в нашому лісі родилися хіба що ласки та зайці.

На ту пору Тамбет ще цього не знав і не хотів знати. Він усе вірив, що колись настане годящий час. Він не міг вірити в щось інше, тому що був чоловіком, який надто поважав усілякі звичаї

та традиції, ходив щотижня у священний гай і з серйозним обличчям зав'язував на гілках липи кольорові стрічки з вірою, що приносить жертву духам. Священний мудрець Юльгас був його найкращим другом. Хоча ні, слово «друг» тут не пасує — Тамбет ніколи в житті не назвав би так священного мудреця. Це здавалося б великою негречністю. Священного мудреця, величного та благородного, належало поважати, а не в приятелі брати.

Ясна річ, Юльгас теж прийшов на похорон Манівальда. Як інакше! Він мав запалювати багаття й переправляти душу померлого на землю духів. Робив він це довго й нудно: співав, бив у барабани, палив якісь гриби й солому. Так зі споконвіку спалювали померлих, так було заведено. Тому я й сказав, що Тамбету прийшлися ті похорони до душі. Йому подобалися різні сакральні обряди. Головне, що все робилося саме так, як у предків, і Тамбет був задоволений.

Я страшенно нудьгував — чітко це пам'ятаю. Манівальда я зовсім не знав, а тому жодної скорботи через його смерть у мене не виникало; я просто крутився довкола. Спочатку було цікаво побачити зморщене, з довгою бородою обличчя померлого, що водночас жахало, бо я ніколи раніше не бачив мерця. Священний мудрець виголошував закляття й чарував так довго, що врешті-решт зникли і страх, і цікавість. Я б навіть із задоволенням кудись утік, наприклад, до моря, якого ніколи не бачив. Я — дитина лісу. Але дядько Воотеле тримав мене біля себе, шепочучи мені на вухо, що багаття ось-ось запалять. Спочатку це працювало, бо мені таки кортіло побачити ватру та як спалюють людину. Що з неї виходить, які в неї кістки? Я чекав, проте священний мудрець Юльгас ніяк не міг закінчити обряд, і я змучився до півсмерті. Мене не зацікавив би навіть дозвіл дядька Воотеле перед спалюванням здерти з мерця шкіру — я просто хотів додому. Коли я голосно позіхнув, Тамбет вирячився на мене своїми випуклими очима й проричав:

— Тихо, хлопче! Ти на похороні! Слухай священного мудреця!

— Іди, побігай тут недалеко! — прошепотів мені дядько Воотеле. Я чкурнув до моря та стрибнув, одягнутий, у хвили, потім бавився в піску, поки не став скидатися на великий шматок

бруду. Раптом помітив, що багаття уже горить, і помчав щодуху туди, але Манівальда більше не було видно — великі вогняні язики, здавалося, сягали зірок.

— Ну ти й брудний! — мовив дядько Воотеле, намагаючись відчистити мене своїм рукавом, а тоді я знову спіймав злісний погляд Тамбета, бо, звісно, на похоронах не можна поводитися так, як я, а Тамбет завжди чітко дотримувався правил.

На Тамбета я не зважав, тому що він не був мені батьком чи дядьком, а всього лише сусідом, чия злоба мені не подобалася. Натомість я смикнув дядька Воотеле за бороду й запитав:

— А хто цей Манівальд? Чому він жив біля моря? А не разом із нами в лісі?

— Морський берег був його домом, — відповів дядько Воотеле, — Манівальд був старим і мудрим чоловіком, найстарішим серед нас. Він навіть бачив Північного Дракона.

— Хто такий Північний Дракон? — запитав я у відповідь.

— Північний Дракон — це великий змій, — відказав дядько Воотеле, — найбільший серед усіх, набагато більший за короля змій. У нього гігантські крила, і коли він злітає, то затуляє ними сонце й місяць. У давнину він частенько кружляв у небі й ковтав усіх наших ворогів, які наближалися до берега на своїх човнах. Тоді ми отримували їхнє майно й були заможними та сильними. Нас боялися, бо жоден ще не вижив на цих берегах, але знали також і про наші багатства, і заздрість брала гору над страхом. Нові кораблі припливали до наших берегів, аби грабунком забрати наші скарби, та Північний Дракон чинив розправу над усіма.

— Я б теж хотів побачити Північного Дракона, — мовив я.

— На жаль, це вже неможливо, — зітхнув дядько Воотеле, — Північний Дракон спить, і ми не можемо його розбудити. Нас занадто мало.

— Але одного разу ми впораємося! — втрутився Тамбет. — Не говори так, Воотеле! Що це за смиренні нісенітниці! Намотай собі на вус: ми обоє доживемо до того дня, коли Північний Дракон злетить стрілою в небо та змолотить усіх нікчемних латників і поганців!

— Сам ти мелеш що попало! — кинув на це дядько Воотеле. — Як це має статися, коли ти сам добре знаєш, що для того, аби розбудити Північного Дракона, потрібно щонайменше десять тисяч люду? Тільки коли десять тисяч люду одностайно вимовить зміїне закляття, Північний Дракон прокинеться у своєму захованому від сторонніх очей кубельці та злетить у небо. Але де ті десять тисяч? Ми й десятих не зберемо!

— Не можна здаватися! — прошепотів Тамбет. — Подивися на Манівальда: він мав надію й день у день робив свою роботу! Щойно він угледів корабель на горизонті, одразу ж підпалив сухий пеньок, аби сповістити всім, що Північному Дракону час прокидатись! З року в рік він повторював це, проте ніхто більше не відгукувався на його сигнальний вогонь, тож чужинські кораблі приставали до берега, і латники безперешкодно ступали на нашу землю. Але він не махнув рукою, а й далі викорчовував і сушив пеньки, підпалював їх і все чекав. Чекав, що раптом над лісом з'явиться могутній Північний Дракон, як у давноминулі часи!

— Не з'явиться він уже ніколи, — холодно відповів дядько Воотеле.

— Я хочу його побачити! — став вимагати я. — Я хочу побачити Північного Дракона!

— Ти його не побачиш, — відрізав на те дядько Воотеле.

— А він що — помер? — не вгавав я.

— Ні, він ніколи не помре, — відповів дядько Воотеле, — він спить. Тільки я не знаю де. Ніхто не знає.

Я розчаровано мовчав. Історія про Північного Дракона зацікавила мене, проте кінець був невтішний. Що за користь із якоїсь диво-речі, яку ти ніколи не побачиш? Тамбет і мій дядько не вгавали, я ж поплівся назад до моря. Бродив уздовж берега, гарного піщаного берега, на якому тут і там валялися викорчовані пеньки. Очевидно, ті самі пеньки, які померлий і щойно спалений Манівальд сушив, аби запалити сигнальні вогні, які нікого не цікавили. Біля одного з таких сидів похнюплений чоловік. Меєме. Я ніколи не бачив його в русі, хіба що розпростертим під якимось

кущем, так ніби він — листочок, котрий вітер переносить з одного місця на інше. Він завжди жував мухомор і пропонував мені теж, а я відмовлявся, бо мама не дозволяла.

Цього разу Меєме так само лежав на боці поруч із пеньком, а я знову проґавив, як і коли він прийшов. Дав собі слово, що колись я точно з'ясую, який цей чоловік, коли стоїть на двох ногах, або ж у який спосіб він узагалі пересувається: вертикально, як люди, чи на чотирьох, як тварини, чи повзає, як змії. Ступивши ближче до Меєме, я угледів і дуже здивувався, що він не гриз як усе мухомор, а хлебтав із бурдюка якийсь напій.

— Ах-х! — втирав він саме губи, коли я присів біля нього та принюхався до запаху, який пахнів із бурдюка. — Це вино. Набагато ліпше за мухомор, нехай славляться ті чужинці й крихта їхнього розуму. Після мухомора страшенно хотілося пити, а цей напій тамує спрагу і п'янить водночас. Чудова знахідка. Думаю, до вина я й пристану. Хочеш трохи?

— Ні, — відповів я. І хоча вино мені мама не забороняла, можна було здогадатися: коли Меєме щось пропонує, то це точно не краще за мухомор. — Де можна дістати такий бурдюк? У лісі я таких зроду не бачив.

— Із рук монахів і решти чужинців, — кинув Меєме. — Треба проломити їм голову — і бурдюк стане твоїм, — він знову відпив, — добренький напій, нема що казати, — нахвалював він. — Цей придуркуватий Тамбет може нити й нарікати скільки завгодно, але випивка в чужинців таки краща за нашу.

— А на що Тамбет ние й нарікає? — поцікавився я.

— А, ну, він не терпить, коли хтось має діло з чужинцями або торкається їхніх речей, — махнув Меєме рукою. — Але ж я йому говорив, що це не я торкався монаха, а моя сокира, але він і далі скімлить. Але що як я не хочу більше їсти мухомори? Коли оце дрантя ліпше та й швидше вдаряє в голову? Людина має бути здатною до навчання, а не тугою, як оцей пень отут-от. Але саме такі ми зараз. І що ця закостенілість нам принесла? Ми, як ті останні мухи перед зимою, літаємо помалу лісом, допоки не гепнемося кудись у мох і не здохнемо.

Я більше нічого не розбирав із його балаканини, тому підвівся, аби вертати до дядька.

— Зажди-но, хлопче! — зупинив мене Мееме. — Я хотів тобі щось дати.

Я одразу скромно замахав головою, бо знав, що зараз буде мухомор або вино, або якась інша гидота.

— Та почекай, кому кажу!

— Мама не дозволяє! — задкував я.

— Стули пельку! Мама не знає, що я хочу тобі дати. Ось візьми! Мені нічого з цим робити. Повісь на шию!

Мееме сунув мені до рук малесенький шкіряний мішечок, всередині якого, за відчуттями, було щось маленьке й тяжке.

— Що тут? — запитав я.

— Там ото? Ну, перстень один.

Я розчепив мішечок. Усередині справді побачив перстень. Срібний і з великим червоним каменем. Я спробував його одягнути, проте він був завеликим для моїх тоненьких пальців.

— Носи його в мішечку, — навчав Мееме, — а мішечок повісь на шию, як я сказав.

Я запхав перстеник назад у мішечок. Він був зроблений із неймовірної шкіри! Тоненької, мовби листочок: щойно випустиш з рук, як його одразу підхопить і понесе вітер. Ясно, що коштовний перстень мусить мати витончене й розкішне гніздечко.

— Спасибі! — подякував я, почуваячись страшенно щасливим. — Дивовижний перстень!

Мееме засміявся.

— Нехай носить, хлопче, — мовив він, — я не знаю, гарний він чи жахливий, але точно потрібний. Добре бережи його в мішечку.

Я побіг назад до вогнища. Манівальд уже згорів, хіба що його попіл ще витав у повітрі. Я показав свій скарб дядьку Воотеле, і він довго й детально його розглядав.

— Коштовна річ, — вимовив нарешті. — На чужій землі зроблена, а до нас принесена, найімовірніше, латниками на їхніх кораблях. Я не здивуюся, якщо перший власник цього перстеника

ЧОЛОВІК, ЯКИЙ ВОЛОДІВ ЗМІЇНОЮ МОВОЮ

став здобиччю Північного Дракона. Але мені невтямки, чому Меєме дав його саме тобі. Він міг радше подарувати його твоїй сестрі Сальме. Що ти, хлопчиську, робитимеш з такою коштовною річчю?

— Сальме я його точно не віддам! — вигукнув я ображено.

— Так, так, не віддавай, — мовив дядько Воотеле у відповідь, — Меєме нічого не робить просто так. Якщо він дав перстень тобі, то так потрібно. Хоч я й не розумію до кінця його плану, але це нічого не значить. Колись усе проясниться. Ходімо додому.

— Так, ходімо, — погодився я, відчуваючи, як сон підкрадається до мене все ближче. Дядько Воотеле підсадив мене на вовка, і ми рушили нічним лісом додому. Позаду нас виднілися перегоріле багаття й море, яке більше ніхто не охороняв.

Зміст

1.....	5
2.....	14
3.....	22
4.....	29
5.....	38
6.....	48
7.....	57
8.....	67
9.....	79
10.....	90
11.....	100
12.....	110
13.....	119
14.....	128
15.....	140
16.....	149
17.....	160
18.....	170
19.....	179
20.....	191

21.....	201
22.....	211
23.....	222
24.....	234
25.....	242
26.....	252
27.....	263
28.....	272
29.....	283
30.....	292
31.....	302
32.....	312
33.....	321
34.....	330
35.....	339
36.....	348
37.....	357
38.....	368